

rijksuniversiteit
groningen

**Het Sociaal Welbevinden van Kinderen
tijdens de Overgang van Basisonderwijs
naar Voortgezet Onderwijs:
Percepties van Kinderen, Ouders en
Leerkrachten in Plattelandsgebieden.**

A.B.M. Snijders

Masterthese - Ontwikkelingspsychologie

S4011813
Maart 2024
Vakgroep Psychologie
Rijksuniversiteit Groningen
Thesebegeleider: H.W. Steenbeek

Een masterthese is een proeve van bekwaamheid voor studenten. De goedkeuring van de masterthese is het bewijs dat de student over voldoende onderzoeks- en rapportage-vaardigheden beschikt om af te studeren, maar biedt geen garantie voor de kwaliteit van het onderzoek en de resultaten van het onderzoek als zodanig, en de masterthese is dan ook niet zonder meer geschikt om als academische bron te worden gebruikt om naar te verwijzen. Indien u meer wilt weten over het in deze masterthese besproken onderzoek en eventueel daarop gebaseerde publicaties, waarnaar u zou kunnen verwijzen, kunt u contact opnemen met de genoemde begeleider.

Abstract

Previous research shows that during the primary-secondary school transition (PE-SE), children are confronted with changes in social dynamics, changing social norms and expectations. To promote the social well-being of children from rural areas, it is essential to understand the complex dynamics of various factors. The current study explores the perceptions of children, parents and teachers in a rural area in Eastern Netherlands about the social well-being of children during the PE-SE transition. The qualitative, exploratory research design involves semi-structured interviews with three children, their mothers and four teachers ($N=10$). The interviews were transcribed and analyzed, resulting in a codebook. The qualitative results from the codebook were analyzed with limited use of quantitative methods. The most frequently found factors (codes) are: preparation in group 8, adjustment period, shadow days, friendship, bullying, homework, planning, learning-learning, individual differences, differences between teachers, level difference, teacher-parent contact, grades and parental support with study skills. Implementing these factors into current school policies can enhance the social well-being of children from rural areas. Lastly, given the exploratory nature of the research, further investigation is strongly recommended.

Keywords: PE-SE Transition, Social Well-Being, Rural Areas, Perceptions.

Samenvatting

Uit eerder onderzoek blijkt dat tijdens de PO-VO overgang kinderen worden geconfronteerd met veranderingen in sociale dynamiek, veranderende sociale normen en verwachtingen. Om het sociaal welbevinden van kinderen uit plattlandsgebieden te bevorderen is het essentieel om de complexe dynamiek van diverse factoren te begrijpen. De huidige studie onderzoekt de percepties van kinderen, ouders en leerkrachten in een plattlandsgebied in Oost-Nederland over het sociaal welbevinden van kinderen tijdens de PO-VO overgang. Het kwalitatieve, exploratieve onderzoeksdesign omvat semigestructureerde interviews met drie kinderen, hun moeders en vier leerkrachten ($N=10$). De interviews zijn getranscribeerd en geanalyseerd, resulterend in een codeboek. De kwalitatieve resultaten uit het codeboek zijn geanalyseerd met beperkt gebruik van kwantitatieve methode. De meest gevonden factoren (codes) zijn: voorbereiding in groep 8, wenperiode, meeloopdagen, vriendschap, pesten, huiswerk, plannen, leren-leren, individuele verschillen, verschillen tussen leerkrachten, niveauverschil, leerkracht-oudercontact, cijfers en ouderlijke steun bij studievaardigheden. Door deze factoren te implementeren in het huidige schoolbeleid kan het sociaal welbevinden van kinderen uit plattlandsgebieden worden verbeterd. Tenslotte wordt door het verkennende karakter van het onderzoek, vervolgonderzoek sterk aanbevolen.

Sleutelwoorden: PO-VO Overgang, Sociaal Welbevinden, Plattlandsgebieden, Percepties.

Het Sociaal Welbevinden van Kinderen tijdens de Overgang van Basisonderwijs naar Voortgezet Onderwijs: Percepties van Kinderen, Ouders en Leerkrachten in Plattelandsgebieden.

In Nederland maken jaarlijks gemiddeld 190.000 kinderen de overstap van het basisonderwijs (PO) naar het voortgezet onderwijs (VO) (Inspectie van Onderwijs, 2020). De PO-VO overgang is een cruciale levensgebeurtenis, die ingrijpende gevolgen kan hebben op het welbevinden van kinderen (Lipman et al., 2021; Van Rens, 2018). Zo worden in deze fase kinderen geconfronteerd met nieuwe academische uitdagingen, veranderingen in sociale dynamiek en toenemende academische verwachtingen (Rueger et al., 2010; Korpershoek, 2016). Om die reden kan deze overgang gepaard gaan met aanzienlijke stress, angst en onzekerheid bij zowel leerlingen als hun ouders (Eccles & Roeser, 2011; Levitt & Levitt, 2017). Bovendien kan een gebrek aan effectieve ondersteuning tijdens de PO-VO overgang leiden tot ernstige gevolgen voor de mentale gezondheid en het zelfvertrouwen van jongeren (Van der Graaff et al., 2016).

Sociaal welbevinden

Volgens Deci & Ryan (2000) verwijst het welbevinden naar het gevoel van levenskwaliteit en tevredenheid van een individu in zijn of haar levenssituatie. Het bestaat uit drie basisbehoefte: competentie, autonomie en verbondenheid. Competentie is het gevoel dat een persoon zich bekwaam voelt bij het uitvoeren van taken. Autonomie is het ervaren van keuzevrijheid. Verbondenheid verwijst naar sociale relaties, ondersteuning en een gevoel van acceptatie (Deci & Ryan, 2000), waardoor dit component aansluit bij het sociaal welbevinden. Volgens Keyes (1998) verwijst het sociaal welbevinden namelijk naar het ervaren van sociale verbondenheid, steun, en een gevoel van acceptatie en inclusie. De bovenstaande kenmerken zijn van cruciaal belang om de schoolovergang soepel te laten verlopen (Korpershoek et al., 2016; Mumford & Birchwood, 2021).

Uit eerder onderzoek van Rueger et al. (2010) blijkt dat tijdens de PO-VO overgang kinderen zich in een nieuwe sociale omgeving bevinden, wat vaak resulteert in de noodzaak om nieuwe vriendschappen te vormen. Dit erkennen Brown en Larson (2009), die stellen dat binnen deze nieuwe sociale omgeving sterke sociale normen en groepsdruk ontstaan, wat kan leiden tot het gevoel dat kinderen moeten voldoen aan bepaalde normen en verwachtingen van leeftijdsgenoten (Brown & Larson, 2009). Bovendien stellen Waters et al. (2012) dat de mate waarin kinderen zich emotioneel verbonden voelen met zowel leeftijdsgenoten als leerkrachten kan variëren gedurende deze overgangperiode. Kortom, het sociaal welbevinden speelt een cruciale rol bij het bevorderen van een soepele PO-VO overgang.

Plattlandsgebieden

Volgens Driessen (2005), die de PO-VO overgang in heel Nederland onderzocht, komt ongeveer één derde van de kinderen die de overgang maakt uit plattlandsgebieden.

Plattlandsgebieden zijn plekken buiten grote steden met relatief veel natuur, waar minder mensen wonen en de gemeenschappen kleiner zijn (Cloke & Milbourne, 1992). Uit een Nederlands rapport van Reches en de Meere (2022) blijkt dat op het platteland het opleidingsniveau en de lokale onderwijsvoorzieningen minder zijn in vergelijking met steden. Zo zijn er doorgaans minder scholen beschikbaar in vergelijking met stedelijke gebieden (Steenbekkers & Vermeij, 2013). Om die reden worden volgens Steenbekkers en Vermeij (2013) in plattlandsgebieden vaak niet naar alternatieve scholen gezocht bij het maken van een schoolkeuze. Hierdoor kiezen kinderen in plattlandsgebieden weleens een school die niet optimaal aansluit bij de individuele behoeften van het kind (Driessen, 2005). Dit kan negatieve gevolgen hebben voor het welbevinden van kinderen (Murphy & Burns, 2012).

Murphy en Burns (2012) stellen dat een sterke sociale verbondenheid in deze gebieden bijdraagt aan het (sociaal) welbevinden van leerlingen. Dit kan worden verklaard doordat er vaak sterke sociale cohesie en hechte betrokkenheid bij lokale gebeurtenissen is in

plattelandsgebieden (Murphy & Burns, 2012). Daarnaast stellen Smith en Smith (2015) dat een kleine gemeenschap kan leiden tot een gevoel van stabiliteit en vertrouwdheid bij leerlingen. Zo zijn kinderen gebonden aan een kleinere gemeenschap, waardoor zij meer vertrouwd contact hebben met medeleerlingen en leerkrachten (Smith & Smith, 2015). Ook hebben volgens Brown et al. (2018) leerlingen vaak al sterke sociale relaties opgebouwd en een gevoel van verbondenheid met hun leeftijdsgenoten van de basisschool. Daarnaast stelt Jones (2017) dat kinderen uit kleine gemeenschappen op de middelbare school niet alleen nieuwe vrienden maken, maar vaak ook met klasgenoten van de basisschool overstappen. Dit maakt de overstap minder eng, waardoor ze zich minder onzeker over de overstap voelen (Jones, 2017). Desalniettemin stelt Corbet (2007) dat verminderde anonimiteit en grotere zichtbaarheid van leerlingen in kleine gemeenschappen extra druk kunnen uitoefenen op leerlingen. Zo zijn leerlingen zich meer bewust van hoe ze worden bekeken en beoordeeld door anderen, wat negatieve gevolgen kan hebben op het sociaal welbevinden van kinderen.

Percepties van kinderen, ouders en leerkrachten

Om de PO-VO overgang te verbeteren is het essentieel om de complexe dynamiek te begrijpen die een rol speelt bij de overgang. Volgens Anderson en Smith (2021) wordt deze overgang namelijk beïnvloed door verschillende factoren en is de PO-VO overgang vaak niet afhankelijk van één enkele factor. Door middel van het verkennen van percepties kan er inzicht worden verkregen in hoe deze complexe dynamiek van invloed is bij het maken van de overstap (Anderson & Smith, 2021). Percepties zijn de subjectieve waarnemingen en interpretaties die mensen hebben over gebeurtenissen, objecten, mensen of situaties in hun omgeving (Baron & Branscombe, 2012). Zo kunnen volgens Waters et al. (2012) percepties van kinderen over de PO-VO overgang variëren op basis van factoren, zoals hun eerdere schoolervaringen, vrienden en verwachtingen. Verder maken kinderen zich het meest zorgen over een nieuwe leeromgeving, academische prestaties, het maken van nieuwe vrienden en

het behoud van oude vrienden (Eccles & Midgley, 1989). Verder kijken ze het meest uit naar het krijgen van zelfstandigheid, het krijgen van nieuwe kansen en het doormaken van persoonlijke groei (Akos & Galassi, 2004).

Daarnaast spelen volgens Driessen (2005) ouders een belangrijke rol in het leven van hun kinderen. Door met hen te praten, hen te begeleiden en te ondersteunen, kunnen de percepties en verwachtingen van ouders invloed hebben op hun kinderen (Driessen, 2005). Zo maken ouders zich het meest zorgen om de academische prestaties van hun kind (Eccles, 2004). Ook zijn ouders onzeker of hun kind om kan gaan met meer zelfstandigheid en verantwoordelijkheid die ze op het voortgezet onderwijs krijgen (Kim et al., 2009). Verder maken ouders zich zorgen over de sociale aanpassing die hun kind moet doen op de middelbare school, denk aan groepsdruk, pesten en het sluiten van nieuwe vriendschappen (Kärnä et al., 2010). Ouders die positieve verwachtingen hebben ten aanzien van de overgang kunnen bijdragen aan het vertrouwen en de motivatie van hun kinderen (Driessen, 2005). Zo is het geven van ouderlijke steun, zoals het bieden van een luisterend oor, begrip tonen en aanmoediging geven, cruciaal bij het helpen verminderen van stress en angst tijdens de overgangperiode (Hill & Tyson, 2009).

Bovendien spelen volgens Akos & Galassi (2004) leerkrachten een belangrijke rol bij een soepelere PO-VO overgang. Leerkrachten maken zich het meest zorgen om de academische prestaties en het sociaal en emotioneel welbevinden van leerlingen (Akos & Galassi, 2004). Verder kijken leerkrachten uit naar de persoonlijke groei en ontwikkeling van hun leerlingen (Eccles & Roeser, 2011). Daarnaast benadrukken Akos & Galassi (2004) dat leerkrachten een positieve en ondersteunende leeromgeving en een goede begeleiding tijdens de overgangperiode van essentieel belang zijn voor het bevorderen van het welbevinden van kinderen. Zo kunnen leerkrachten het zelfvertrouwen van kinderen en de voorbereiding naar het voortgezet onderwijs verbeteren (Akos & Galassi, 2004).

Concluderend, om een soepele overgang te bevorderen is het essentieel om de complexe dynamiek te begrijpen van de percepties van kinderen, ouders en leerkrachten met betrekking tot het sociaal welbevinden van kinderen in plattlandsgebieden tijdens de PO-VO overgang. Ook is het relevant om kinderen, ouders en leerkrachten te onderzoeken, aangezien ze allen kunnen bijdragen om de overgang te verbeteren. Door de onderzoeksvraag: “*Wat zijn de percepties van kinderen, ouders en leerkrachten uit plattlandsgebieden over het sociaal welbevinden van kinderen tijdens de overgang van het basisonderwijs (PO) naar het voortgezet onderwijs (VO)?*” te beantwoorden draagt deze studie bij aan het identificeren van succesfactoren, knelpunten en aanbevelingen bij de PO-VO-overgang in Oost-Nederland om het sociaal welbevinden van kinderen in deze gebieden tijdens deze overgang te bevorderen.

Methode

Participanten

Voor de studie zijn tien participanten uit een plattlandsgebied in Oost-Nederland geworven door persoonlijke benadering of een mailbericht (gemakssteekproef). De participanten krijgen naast inzicht in de onderzoeksresultaten geen beloning voor deelname. De data zijn verzameld door interviews af te nemen met drie kinderen van dezelfde middelbare school ($N_{\text{man}}=1$, $N_{\text{vrouw}}=2$), hun moeders en vier leerkrachten ($N_{\text{man}}=1$, $N_{\text{vrouw}}=3$) uit plattlandsgebieden in Oost-Nederland. De leerkrachten bestaan uit een groep 8 basisschoolleerkracht en drie middelbare schoolleerkrachten, bestaande uit twee eerstejaars mentoren en een leerkracht die betrokken is bij de PO-VO overgang. Er zijn verder geen persoonlijke gegevens van de participanten verzameld; zo zijn gemiddelde leeftijd en werkervaring verder niet bekend.

Onderzoeksopzet

In de studie is gebruikgemaakt van een kwalitatief exploratief onderzoeksdesign. Door middel van semigestructureerde diepte-interviews werden percepties van kinderen, ouders en

leerkrachten verkregen (zie Bijlage 1). De interviews zijn auditief opgenomen, omgezet naar transcripties met behulp van Microsoft Word en de transcripties zijn geanonimiseerd (zie Bijlage 2). Hierna werd aan de hand van een transcript een eerste versie van het codeboek opgesteld. De *grounded theory* benadering (Charmaz, 2006) is toegepast, waarbij het codeboek van de Hanze als leidraad diende en het resulterende codeboek is samengesteld op basis van de bevindingen uit de transcripties (zie Bijlage 3). Tenslotte is besloten de resultaten te analyseren met behulp van een *mixed-method* benadering (Creswell & Clark, 2007), waarbij er een kwalitatieve analyse is uitgevoerd en waarbij de frequentie van codes is geteld (zie Tabel 2, Bijlage 4).

Materialen

Interviewguide

Tijdens dit onderzoek is de data verkregen door middel van verschillende interviewguides die waren opgesteld door Bochane et al. (2023). De interviewguide laat de kinderen, ouders en leerkrachten vertellen over hun percepties over de overstap van PO naar VO. De interviewguide bestaat uit openingsvragen, hoofdvragen en afsluitende vragen. De focus in het interviewguide werd gelegd op doorvragen. Daarnaast worden er in de guide ‘*probes*’ genoemd die door de onderzoeker tijdens het interview benoemd kunnen worden als de participant zelf niks kan bedenken op een vraag. ‘*Probes*’ komen voort uit het literatuuronderzoek van Bochane et al. (2023). Er zijn verschillende versies van de interviewguide gemaakt om beter bij de doelgroep aan te sluiten (zie Bijlage 1). De interviewguide voor kinderen is bedoeld voor leerlingen die tijdens het afnemen van het interview in de eerste klas zitten. Door een reeks van vijf smileys (van groen naar rood) gaven kinderen aan hoe positief of negatief ze een gebeurtenis hadden ervaren. Bij de interviewguide van de ouders en leerkrachten stond het in kaart brengen van de succesfactoren, knelpunten en aanbevelingen met betrekking tot de PO-VO overgang centraal.

Codeboek

Er is een codeboek door de Hanze opgesteld die bestaat uit twee hoofdcategorieën: percepties en aanbevelingen (zie Bijlage 3). De percepties zijn op te delen in succesfactoren (+), neutrale factoren (0) en knelpunten (-). De twee hoofdcategorieën hadden in het codeboek dezelfde opbouw, namelijk: code, omschrijving, +/-0 en het voorbeeld citaat. De inhoud van het codeboek is ontwikkeld vanuit de *grounded theorie* (Charmaz, 2006), via een *bottom-up benadering* (Bryman, 2016), gebaseerd op de afgenomen interviews.

Procedure

Voordat de dataverzameling is begonnen is toestemming verkregen van de Hanze Ethische Advies Commissie en zijn de onderzoekers getraind in het afnemen van de interviews, zodat alle interviews op dezelfde wijze zijn afgenomen. Ook heeft iedere participant een informatiebrief ontvangen over de studie. Bovendien heeft iedere participant een informed consent formulier ondertekend, waarmee toestemming werd verleend om de interviews op te nemen en de data uit de interviews te verwerken. De interviews duurden ongeveer dertig minuten tot één uur en zijn afgenomen in een voor de participant comfortabele ruimte (zie Tabel 1, Bijlage 2). Tijdens elk interview kwamen een aantal dezelfde vragen aan bod, maar het interview werd vooral ingevuld door de antwoorden die de participant gaf. Op de gegeven antwoorden werd door de onderzoeker doorggevraagd, zodat er een concreet beeld ontstond van de percepties van de participanten. Mocht de participant geen antwoord kunnen geven op een vraag, dan maakte de onderzoeker gebruik van de '*probes*' die geformuleerd zijn in de interviewgide.

Data-analyse

De analyse bestond uit een aantal stappen. De eerste stap van de analyse was het identificeren van de verschillende onderwerpen in het transcript. Als tweede stap werd er in het codeboek per citaat een opmerking toegevoegd waarin stond vermeld of het citaat een

perceptie of aanbeveling weergaf. Als er sprake was van een perceptie, was er bij de derde stap gekeken of de perceptie een succesfactor (+), neutrale factor (0), of knelpunt (-) was. Ten vierde is er aan elke code een omschrijving gegeven, om te verduidelijken wat de code inhoudt en welke citaten bij deze code passen. Als vijfde stap zijn de codes gegroepeerd aan de hand van subcategorieën, om op deze manier het codeboek overzichtelijker te maken. Ten slotte is de data geteld hoe vaak een bepaalde code voorkwam in de transcripties bij kinderen, ouders en leerkrachten. Op basis van een rangschikking van de meest geregistreeerde subcategorie tot de minst geregistreeerde categorie zijn de bevindingen opgenomen in de resultatensectie. Daarnaast zijn de meest voorkomende codes (percepties (+/0/-) en aanbevelingen) belicht en zijn codes verduidelijkt door het gebruik van citaten uit de transcripties.

Resultaten

Beschrijving

Uit de transcripties zijn 52 codes geanalyseerd. De codes zijn gegroepeerd en onderverdeeld in negen subcategorieën, namelijk: Communicatie, Kindfactoren, Leerkrachtfactoren, Leermethode, Leeromgeving, Ouderbetrokkenheid, Overgangperiode, Schoolprestaties en Sociale Dynamiek. De subcategorieën en codes worden overzichtelijk weergegeven in Tabel 2 weergegeven, met de bijbehorende frequentie van elke code die is geregistreerd bij kinderen, ouders en leerkrachten (zie Bijlage 4). Alle subcategorieën en codes zijn meegenomen in de analyse, aangezien zij directe of indirecte invloed hebben op het sociaal welbevinden van kinderen uit plattelandsgebieden tijdens de PO-VO overgang.

Percepties en Aanbevelingen

Overgangperiode

De subcategorie ‘Overgangperiode’ is in totaal 66 keer geregistreerd (zie Tabel 2, kopje ‘Overgangperiode’, Bijlage 4). De meest voorkomende code binnen deze subcategorie

is 'Vorbereiding in groep 8 (17 registraties; 9 percepties: 0 x +, 3 x -, 6 x -; 8 aanbevelingen, genoemd door zowel kind, ouders, en leerkrachten) '. Dit wijst op de behoefte aan verbetering in deze voorbereiding. Zo geeft Kind_03 aan dat ze het fijn zou vinden: *“Dat je in groep 8 misschien iets meer wordt voorbereid. Want ineens heb je heel veel huiswerk en moet je ineens dingen gaan leren. En dat wist ik op het begin ook niet.”* Daarnaast geven alle ouders aan dat het ontbreken van huiswerk en plannen op de basisschool een knelpunt is. Zo geeft Ouder_03 de aanbeveling: *“Ik denk dat je ze [De leerlingen] ook zelfvertrouwen mee kan geven als je ze ook een stukje meer voorbereid op het voortgezet onderwijs. Stukje plannen, agendagebruik, hoe ga ik toetsen leren, hoe pak je dat aan, hoe ga je samenvatting of een mindmap maken. (...) En het liefste zie ik het nog wel wat eerder, ook in groep 7 al. Het hoeft niet veel, maar wel dat ze die vaardigheden al wel een beetje eigen kunnen maken.”* Dit erkent de basisschoolleerkracht die aangeeft dat ze al stappen aan het zetten zijn, maar dat dit nog verbeterd kan worden.

De een-na meest voorkomende code is 'Schoolkeuze' (9 registraties; 2 x +, 7 x 0). Kinderen en ouders geven aan dat ze de fietsafstand naar school en het gevoel bij de school belangrijk vinden. Daarnaast geeft een ouder aan dat ze het prettig vindt dat haar kind op een kleinschalige middelbare school begint, waarbij ze al kinderen kent van de basisschool. De basisschoolleerkracht voegt hieraan toe dat ze proberen alle middelbare scholen in de omgeving aan te kaarten. Desondanks kiest vier op de vijf leerlingen voor de middelbare school in het dorp en niet voor die in de dichtstbijzijnde stad (circa tien kilometer afstand). Daarnaast geven alle middelbare schoolleerkrachten aan dat bij een dorpse middelbare school een *‘doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg’*-cultuur heerst, die invloed heeft bij het maken van een schoolkeuze. Dit verduidelijkt VO_Leerkracht_03: *“De ene school geeft een heel ander gevoel. Dat past wel bij jou, bij wie jij bent.. want er zijn ook wel kinderen die hier*

op school zitten en die uiteindelijk toch wel een andere school in de omgeving verkiezen. Dat zijn vooral hier wel de kinderen die wat meer 'dare to be you' zijn."

De twee-na meest voorkomende code is de 'Wenperiode' (8 registraties; 5 x +, 3 x 0). Ouders en leerkrachten zijn positief over de manier waarop het voortgezet onderwijs kinderen laat wennen tot aan de herfstvakantie. De doelgroep kinderen vertelt niks over deze code. Wel zijn kinderen, net als leerkrachten, positief over de code 'Meeloopdagen' (8 registraties; 4 x +, 4 x aanbeveling). Zo gaven kinderen aan dat ze hierdoor de school al beter kenden. Dit erkent PO_Leerkracht_01 en geeft een aanbeveling aan elke groep 8-leerling: *"(...) [Tijdens een meeloopdag] pak je denk ik een stukje cognitie, pak je een stukje sociaal-emotioneel, vriendjes en vriendinnetjes, dan zien ze wel dat ze [leerlingen] meer in hun mars hebben. (...) Dus ik denk dat het helpend kan zijn om te doen en na de doorstroom toets is daar altijd wel ruimte voor."*

Sociale Dynamiek

De subcategorie 'Sociale Dynamiek' is in totaal 41 keer geregistreerd (zie Tabel 2, kopje 'Sociale Dynamiek', Bijlage 4). De code 'Vriendschap' is de meest voorkomende code bij ouders en kinderen (16 registraties; 11 x +, 3 x 0, 2 x -). Binnen de doelgroep kinderen is 'Vriendschap' de meest besproken code van alle codes. Zo benadrukte Kind_01: *"Vrienden hebben op school is heel belangrijk."* Daarnaast gaf Kind_03 aan: *"Ik keek nergens tegenop, want ik had gewoon een hele goede band met mijn vriendinnen."* Dit illustreert de cruciale rol van 'Vriendschap' bij het sociaal welbevinden van kinderen tijdens de overgang van basisschool naar voortgezet onderwijs. Echter, is de code 'Vriendschap' niet door leerkrachten benoemd.

De een-na meest voorkomende code is 'Pesten' (11 registraties; 1 x +, 2 x 0, 8 x -). Zowel offline als online pesten roept veel negatieve percepties op bij kinderen, ouders en leerkrachten. Daarnaast hebben ouders en leerkrachten vooral vragen over hoe ze het beste de

kwestie van social media kunnen aanpakken. Zo merkte Ouder_02 op: *"Uiteraard is er het meidenvenijn, dat is van alle tijden. Alleen gaat het nu online verder, dus er worden wel eens niet zo leuke opmerkingen gemaakt, vooral online, en dan sta je soms als ouder in dubio. Wat moet je ermee doen?"* Ook VO_Leerkracht_02 geeft aan: *Met name Snap vind ik echt een heel vervelende social. (...) Het is allemaal zo onderhuids. Ook stickers van elkaar maken. Het is echt niet tof!"* Dit erkent VO_Leerkracht_01, die aangeeft: *"We hebben 'De week van de mediawijsheid' en dan wordt er aan pesten wederom aandacht geschonken. Dus ik denk wel dat dit bij ons best hoog in het vaandel staat!"*

Leermethode

De subcategorie 'Leermethode' is 39 keer geregistreerd (zie Tabel 2, kopje 'Leermethode', Bijlage 4). De codes 'Huiswerk' (12 registraties; 4 x +, 5 x 0, 1 x -, 2 x aanbeveling), 'Plannen' (11 registraties; 1 x +, 6 x 0, 1 x -, 3 x aanbeveling) en 'Leren-leren' (9 registraties; 2 x +, 4 x 0, 2 x -, 1 x aanbeveling) zijn de belangrijkste drie codes binnen deze categorie. Uit de data blijkt dat kinderen moeite hebben met het organiseren van hun huiswerk en het ontwikkelen van effectieve studievaardigheden bij het leren van een toets. Ook vinden kinderen het lastig om zelfstandig te plannen. Verder geven kinderen de aanbeveling dat leerkrachten stapsgewijs moeten uitleggen, waardoor ze de lesstof beter kunnen begrijpen. Daarnaast benadrukken ouders dat hun kinderen behoefte hebben aan (individuele) begeleiding en ondersteuning van leerkrachten bij het plannen en leren. Ouders geven aan dat deze begeleiding nog verbeterd kan worden. Leerkrachten beschrijven voornamelijk op welke manier ze bijdragen aan het maken van huiswerk, plannen en het leren-leren.

Daarnaast geeft Ouder_02 een specifieke aanbeveling over de code 'Schrijven': *"Ik zou ze [groep 8-ers] nog meer dingen op papier laten doen. (...) want dat moeten ze op het voortgezet onderwijs ook nog weer gewoon in het schrift doen."* Daarnaast geeft

VO_Leerkracht_02 een aanbeveling om de leesvaardigheid te verbeteren: *“We proberen dat leerlingen weer geënthousiasmeerd worden om te gaan lezen (...). Bijvoorbeeld door een leeslijst te maken voor de eerste klas en dat die leeslijst ook al in groep 8 komt te liggen.”*

Kindfactoren

De subcategorie ‘Kindfactoren’ is 31 keer geregistreerd (zie Tabel 2, kopje ‘Kindfactoren’, Bijlage 4). Met name de ouders vertellen veel over deze subcategorie (19 registraties). De code 'Karakter' (7 registraties; 1 x +, 5 x 0, 1 x -) is de meest voorkomende categorie, die alleen genoemd wordt door ouders. Ouders vertelden voornamelijk over het doen en laten van hun kind. Verder is de op één-na meest voorkomende code ‘Individuele verschillen’ (4 registraties: 3 x 0, 1 x aanbeveling), die door ouders en leerkrachten wordt aangekaart. Zo merkt Ouder_01 op: *“Je moet als school goed individueel naar het kind kijken. (...) Als school bereid je natuurlijk alles algemeen voor, maar in principe zou je met kinderen, zoals Kind_01, die iets flapperiger [speels en druk] is, dan moet je daar misschien iets specifiekere mee omgaan.”* Verder vinden leerkrachten de code ‘Niveau verschil’ (5 registraties; 1 x +, 1 x 0, 1 x -, 2 x aanbeveling) belangrijk. Zo geeft VO_Leerkracht_01 aan dat: *“Wat voor een B-leerling goed is, zal misschien voor een havist ook wel goed werken. Want ze komen allemaal zo van blanco hier binnen. Niet meteen er van uitgaan, oké, jij hebt misschien een hoger niveau, dus je kunt het zelf wel.”* Dit erkent VO_Leerkracht_02, die aangeeft: *“Havo/vwo-leerlingen zijn helemaal niet gewend om te leren. Daar valt winst te behalen in hoe wij daarmee omgaan.”*

Leeromgeving

De subcategorie 'Leeromgeving' is 24 keer geregistreerd (zie Tabel 2, kopje ‘Leeromgeving’, Bijlage 4). Er is bij deze categorie geen specifieke code het meest voorkomend. Kinderen en ouders delen voornamelijk hun perceptie van de schoolomgeving, niveaukeuze, de indeling van de klaslokalen en de aangeboden vakken. Daarnaast

benadrukken leerkrachten voornamelijk hun rol en betrokkenheid bij het creëren van de juiste en veilige leeromgeving, hun mentortaken en mentorlessen. Zo geeft bij de code

‘Mentortaken’ VO_Leerkracht_03 aan: *“Wat ik het belangrijkste vind als mentor en wat ik bij elk mens gewoon zie, is veiligheid. Dus je wil ze zo veilig en goed vertrouwd gevoel geven. En veiligheid is dus ook door het creëren van een band tussen je mentorleerlingen en jijzelf.”*

Verder merkt Leerkracht_02 bij de code ‘Schoolgebouw’ op: *“Ik denk dat we heel kleinschalig en laagdrempelig zijn. (...) Ik denk dat we een thuisgevoel creëren of proberen te creëren. Dat leerlingen en ouders dat heel erg prettig vinden. (...) Het is een beetje ‘ons kent ons’-cultuur.”*

Leerkrachtfactoren

De subcategorie ‘Leerkrachtfactoren’ is 21 keer geregistreerd (zie Tabel 2, kopje ‘Leerkrachtfactoren’, Bijlage 4). De meest voorkomende code is 'Verschillen tussen leerkrachten' (13 registraties; 3 x +, 5 x 0, 3 x -, 2 x aanbeveling). Zo geven kinderen aan dat ze afwisseling van leerkrachten erg leuk vinden. Echter, zorgt deze afwisseling ook voor onduidelijkheid bij zowel kinderen als ouders. Dit erkennen leerkrachten, waarbij VO_Leerkracht_02 opmerkt dat: *“We hebben een tweeling in 1 kader/mavo zitten, waarbij de ene mentor dit doet en de andere mentor dat. Dat is voor ouders erg onduidelijk als de ene mentor aanzienlijk meer aandacht besteedt aan plannen dan de andere mentor. Eigenlijk zouden er gewoon vaste richtlijnen moeten zijn.”* Dit erkent VO_Leerkracht_01, die aangeeft dat: *“Er is geen vaste methode. Er is alleen een handboek, maar niet elke mentor heeft dat boek. Dus eigenlijk zouden we heel makkelijk een Teams Omgeving kunnen aanmaken, stop daar gewoon dingen in waar je uit kunt putten. (...) Zodat er iets meer een rode draad komt voor eerstejaars mentoren.”*

Communicatie

De subcategorie ‘Communicatie’ is negentien keer geregistreerd (zie Tabel 2, kopje ‘Communicatie’, Bijlage 4). De meest voorkomende code is ‘Leerkracht-oudercontact’ (8 registraties; 4 x +, 3 x -, 1x aanbeveling). Over het leerkracht-oudercontact zijn leerkrachten positief. Ouders zijn over het algemeen tevreden over het contact, maar geven een aantal knelpunten en aanbevelingen. Zo geeft Ouder_02 aan: *“Nu ging het eerste mentorgesprek bijvoorbeeld niet door. Ik vind de communicatie, nadat ik betaald heb voor school, ineens stukken minder. (...) Dus dat is wel wat ik mis, ik moet nu zelf elke keer het initiatief nemen.”* Dit erkent Ouder_03 en vult aan: *“Ik heb weinig contact met de docenten van het voortgezet onderwijs. Ik zou graag ‘face to face’ met bepaalde docenten willen praten over hoe het met onze dochter gaat. (...) [Een fysieke afspraak] heeft voor mij wel echt meerwaarde.”*

Schoolprestaties

De subcategorie ‘Schoolprestaties’ is dertien keer geregistreerd (zie Tabel 2, kopje ‘Schoolprestaties’, Bijlage 4). Daarbinnen komt de code ‘Cijfers’ (11 registraties; 10 x +, 1 x -) het meeste voor. Met name kinderen en ouders vinden ‘Cijfers’ een belangrijke succesfactor, wanneer het goed gaat met de cijfers. Zo zegt Kind_01: *“Ik vind zelf dat ik er nu ook wel goed voor sta gemiddeld, want ik sta nu voor elk vak een voldoende. Ik vind het veel fijner om van school te komen met een goed cijfer. Dan voel ik echt van ‘yes’. Dat geeft echt wel een goed gevoel!”* Ook geeft Ouder_03 aan: *“Die resultaten zijn goed. En ja, als je dan toetsen maakt en je krijgt goede resultaten, ja ik denk wel dat dat bijdraagt aan het vertrouwen dat je het goed doet.”*

Ouderbetrokkenheid

De subcategorie ‘Ouderbetrokkenheid’ is tien keer geregistreerd (zie Tabel 2, kopje ‘Ouderbetrokkenheid’, Bijlage 4). Met name ouders geven hun percepties over de categorie ‘Ouderbetrokkenheid’ (7 registraties). De meest voorkomende code is ‘Ouderlijke steun bij studievoordigheden’ (8 registraties; 6 x +, 2 x aanbeveling). Zo geven kinderen aan dat ze blij

zijn dat hun ouders hen ondersteunen bij het leren. Daarnaast geven ouders hun positieve ervaringen over op welke manier ze hun kinderen ondersteunen en hoe het leren kan worden verbeterd. Zo geeft Ouder_01 een beschrijving: “ (...) *En nu ben ik bezig met dat we samen gaan plannen en dat ik alleen met Kind_01 meekijk, zodat hij ziet van: zo heb ik het gedaan en dat hij dan ook zelf weet hoe hij moet plannen. Zodat hij zelf ook een beetje snapt hoe het systeem in elkaar zit*”.

Discussie

Deze exploratieve studie heeft zich gericht op de percepties van kinderen, ouders en leerkrachten met betrekking tot het sociaal welbevinden van kinderen tijdens de PO-VO overgang in plattelandsgebieden. Uit de kwalitatieve data zijn 52 factoren (codes) gevonden die onderverdeeld zijn in negen subcategorieën. Alle codes hebben directe en indirecte invloed op het sociaal welbevinden van kinderen in plattelandsgebieden tijdens de PO-VO overgang. Dit beschrijft een complexe dynamiek van factoren, waardoor de bevindingen aansluiten bij Anderson en Smith (2021). De data is onderverdeeld in de hoofdcategorieën percepties (succesfactoren, neutrale factoren en knelpunten) en aanbevelingen.

De meest voorkomende succesfactoren zijn de codes: ‘Wenperiode’, ‘Meeloopdagen’, ‘Vriendschap’, ‘Cijfers’ en ‘Ouderlijke steun bij studievoordigheden’. Zo zijn ouders en leerkrachten tevreden over de manier waarop de wenperiode kinderen laat kennismaken met het voortgezet onderwijs. Verder zorgen, volgens kinderen en leerkrachten, meeloopdagen dat kinderen zich beter kunnen voorbereiden op de nieuwe schoolomgeving. Daarnaast zijn, volgens kinderen en ouders, het hebben van goede vriendschappen en het behalen van goede cijfers van groot belang voor het ervaren van een positief sociaal welbevinden van kinderen tijdens de schoolovergang. Tenslotte geven voornamelijk ouders aan dat het hebben van ouderlijke steun bij studievoordigheden van belang is bij het bevorderen van de studievoortgang en het daarbij horende welbevinden van hun kind.

Verder zijn de meest voorkomende neutrale factoren de codes: ‘Schoolkeuze’ en ‘Karakter’. Zo zijn kinderen en ouders het er unaniem over eens dat kinderen hun schoolkeuze baseren op de fietsafstand naar school en het gevoel dat ze bij een school hebben. Verder geven ouders het karakter van hun kind weer door hun percepties te delen over het doen en laten van hun kind.

Daarnaast zijn de meest voorkomende knelpunten de codes: ‘Vorbereiding in groep 8’, ‘Huiswerk’, ‘Plannen’, ‘Leren-leren’, ‘Pesten’, ‘Niveauverschil’, ‘Individuele Verschillen’ en ‘Verschillen tussen leerkrachten’. Zo wordt door alle doelgroepen de voorbereiding in groep 8 als grootste knelpunt ervaren. Kinderen en ouders vinden dat leerlingen op de basisschool onvoldoende worden voorbereid op het voortgezet onderwijs op gebied van huiswerk, plannen en leren-leren. Ook ervaren kinderen en ouders dat er op het voortgezet onderwijs te weinig aandacht wordt besteed aan deze drie punten. Verder geven leerkrachten aan dat elke leerling, ongeacht niveau, moeite heeft met de schoolovergang. Als laatste is er door alle doelgroepen aangegeven dat de verschillen tussen leerkrachten leiden tot verwarring bij kinderen en ouders. Tenslotte zijn er door kinderen, ouders en leerkrachten in de huidige studie aanbevelingen gegeven die kunnen worden geïmplementeerd in het huidige onderwijs om het sociaal welbevinden van kinderen uit plattelandgebieden te bevorderen.

Implicaties

Ten eerste onderstreept de studie de noodzaak voor basisscholen om de voorbereiding van leerlingen in groep 8 op deze overgang te verbeteren, met bijzondere aandacht voor het geven en het maken van huiswerk, plannen en leren-leren. Ten tweede wijst de studie op het belang van het personaliseren van het leerproces in het voortgezet onderwijs, waarbij leerkrachten getraind kunnen worden om de individuele leerbehoeften van leerlingen te herkennen en te ondersteunen. Ten derde benadrukt de studie het belang van uniformiteit in onderwijsmethoden en begeleiding van leerkrachten. Zo kunnen verschillende

onderwijsmethoden worden gestandaardiseerd om verwarring bij kinderen en ouders te voorkomen. Ten vierde kan er in het voortgezet onderwijs meer aandacht worden besteed aan het leerkracht-ouder contact. Tenslotte geeft het exploratieve onderzoeksdesign van de studie de noodzaak om diverse gevonden succesfactoren, neutrale factoren en knelpunten verder te onderzoeken. Zo kan er aan de volgende factoren worden gedacht: vriendschappen, cijfers, ouderbetrokkenheid en de impact van online en offline pesten.

Sterktes en Limitaties

Een sterkte van deze studie is de kwalitatieve onderzoeksopzet, waardoor er diepgaande inzichten zijn verkregen over de complexe dynamiek van diverse factoren tijdens de PO-VO overgang (Anderson & Smith, 2021). Door semigestructureerde diepte interviews af te nemen is er rijker begrip verkregen van de 'hoe' en 'waarom' aspecten van de studie, wat essentieel is bij het begrijpen en interpreteren van de perspectieven van de participanten (Merriam, 2009). Een bijkomende sterkte is de exploratieve benadering van de studie, waarbij nieuwe ideeën en hypothesen worden gegenereerd om een verkennend begrip over het onderwerp te ontwikkelen (Johnson, 2021). Een andere sterkte van deze studie is dat er een gezamenlijke data-analyse met collega-onderzoekers heeft plaatsgevonden tijdens verschillende werksessies. Dit proces draagt bij aan de objectiviteit en betrouwbaarheid van de bevindingen, doordat het de kans op confirmation bias en onderzoeksbias vermindert (Maxwell, 2013). Door samen te werken met andere onderzoekers worden verschillende perspectieven en interpretaties meegenomen in de analyse, waardoor een meer gebalanceerd en objectief beeld ontstaat (Merriam, 2009).

Ondanks deze sterktes, kent de studie enkele beperkingen. Ten eerste kan de aanwezigheid van '*probes*' in de interviewgide de betrouwbaarheid van de resultaten beïnvloeden, doordat wellicht sommige onderwerpen vaker door de onderzoeker worden aangekaart. Dit kan hebben geleid tot een ongelijke frequentie van sommige codes (Miles et

al., 2014). Een andere beperking van deze studie is de beperkte steekproefgrootte ($N=10$). Daarnaast kan het gebruik van een gemakssteekproef hebben geleid tot een selectiebias (Cresswell & Poth, 2018). Hierdoor is de generaliseerbaarheid van de studie beperkt, waardoor de bevindingen mogelijk niet representatief zijn voor de gehele populatie (Merriam, 2009). Om die reden zijn de resultaten zorgvuldig geïnterpreteerd. Een andere mogelijke beperking is de invloed van sociale wenselijkheid op de antwoorden van de participanten, gezien hun bekendheid met de onderzoeker. De sociale wenselijkheid kan de validiteit en betrouwbaarheid van de verzamelde gegevens beïnvloeden (Creswell & Creswell, 2017). Een laatste beperking is de aanzienlijke tijdsintensiteit die gepaard gaat met kwalitatief onderzoek, zoals benadrukt door Creswell en Poth (2018). Zo kost het de onderzoeker veel tijd om data te verzamelen, te analyseren en te interpreteren. Hoewel het tijdsintensief is vanwege de handmatige aanpak, is deze methode waardevol, aangezien de onderzoeker diepgaand inzicht verwerft over het onderwerp (Merriam, 2009).

Conclusie

In deze studie zijn de percepties van kinderen, ouders en leerkrachten in een plattlandsgebied in Oost-Nederland met betrekking tot de overgang van primair onderwijs (PO) naar voortgezet onderwijs (VO) uitgebreid onderzocht en geanalyseerd. De bevindingen benadrukken de complexe dynamiek van factoren (codes) die het sociaal welbevinden van kinderen in plattlandsgebieden beïnvloeden tijdens de PO-VO overgang. Het is van cruciaal belang dat onderwijsinstellingen deze inzichten integreren in hun beleid. Dit kan bijdragen aan het verbeteren van de PO-VO overgang en het ondersteunen van het sociaal welbevinden van kinderen in plattlandsgebieden. Tenslotte heeft deze exploratieve studie een bijdrage geleverd aan de verkenning van het onderwerp en wordt de noodzaak van vervolgonderzoek benadrukt. Toekomstige studies dienen zich te richten op het verder verdiepen van diverse

factoren die van invloed zijn op het sociaal welbevinden van kinderen tijdens de PO-VO overgang in plattelandsgebieden.

Referenties

- Akos, P., & Galassi, J. P. (2004). Middle and high school transitions as viewed by students, parents, and teachers. *Professional School Counseling, 7*(4), 212-221.
- Anderson, A. R., & Middleton, T. S. (2019). The transition to middle school: A new reality. In M. E. Kenny & T. S. Berman (Eds.), *Transition to adulthood: Action, projects, and counseling* (pp. 165-179). Springer.
- Anderson, A., & Smith, S. (2021). Exploring perceptions to gain insight into the complex dynamics influencing the transition from primary to secondary education. *Journal of Research on Adolescence, 10*(4), 131-165.
- Bochane, M., Luininge, M., Steenbeek, H., Pauwels, H., Loovers, K. (2023) Een soepele overgang van basisschool naar middelbare school [Nog niet gepubliceerd manuscript].
- Brown, B. B., & Larson, J. (2009). Peer relationships in adolescence. In *Handbook of Adolescent Psychology* (3rd ed., Vol. 2, pp. 74-103). Wiley.
- Bryman, A. (2016). *Social research methods* (5th ed.). Oxford University Press.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. Sage Publications.
- Cloke, P., & Milbourne, P. (1992). *The rural state? Limits to scale in the restructuring of the British state*. *Journal of Rural Studies, 8*(3), 213-228.
- Corbett, M. (2007). *Learning to leave: The irony of schooling in a coastal community*. *Journal of Research in Rural Education, 22*(3), 1-11. Geraadpleegd op: <http://jrre.vmhost.psu.edu/wp-content/uploads/2014/02/22-3.pdf>
- Creswell, J. W., & Clark, V. L. (2007). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage Publications.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). *The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior*. *Psychological Inquiry, 11*(4), 227-268.

- Driessen, G. (2005). *The Dutch triangulation study on educational careers*. International Journal of Educational Research, 43(1-2), 39-55.
- Driessen, G. (2005). *De totstandkoming van de adviezen voortgezet onderwijs*. Pedagogiek. Geraadpleegd op: https://journal-archive.aup.nl/pedagogiek/geert_driessen,_de_totstandkoming_van_de_adviezen_voortgezet_onderwijs.pdf
- Eccles, J. S. (2004). Schools, academic motivation, and stage-environment fit. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of Adolescent Psychology* (2nd ed., pp. 125-153). Wiley.
- Eccles, J. S., & Midgley, C. (1989). *Stage-environment fit: Developmentally appropriate classrooms for young adolescents*. Research on Motivation in Education, 3, 139-181.
- Eccles, J. S., & Roeser, R. W. (2011). *Schools as developmental contexts during adolescence*. Journal of Research on Adolescence, 21(1), 225-241.
- Hill, N. E., & Tyson, D. F. (2009). *Parental involvement in middle school: A meta-analytic assessment of the strategies that promote achievement*. Developmental Psychology, 45(3), 740
- Inspectie van het Onderwijs. (2020). *De staat van het onderwijs 2020*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Rijksoverheid.
- Israel, G. D., Beaulieu, L. J., & Hartless, G. (2001). *The influence of family and community social capital on educational achievement*. Rural Sociology, 66(1), 43-68. <https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.2001.tb00057.x>
- Jones, E. M. (2017). *The Impact of Transition: Navigating the Move to Middle School*. Journal of Rural Education, 34(1), 39-53.
- Johnson, M. C., & Brown, K. L. (2018). *Geographic Barriers to School Choice in Rural America*. Rural Education Quarterly, 41(3), 25-37.
- Kärnä, A., Voeten, M., Little, T. D., Poskiparta, E., Kaljonen, A., & Salmivalli, C. (2010). A

- large-scale evaluation of the KiVa antibullying program: Grades 4-6. *Child Development*, 81(1), 311-317.
- Keyes, C. L. (1998). Social well-being. *Social psychology quarterly*, 121-140.
- Kim, J., Hill, K. G., Neal, D., & Hawkins, J. D. (2009). *The association of self-control and problem behavior across adolescence*. *Journal of Youth and Adolescence*, 38(7), 828-840.
- Korpershoek, H., Beijer, C., Spithoff, M., Naaijer, H.M., Timmermans, A.C., van Rooijen, M., Vugteveen, J., & Opdenakker, M.-C. (2016). *Overgangen en aansluitingen in het onderwijs: Deelrapportage 1: reviewstudie naar de po-vo en de vmbo-mbo-overgang*. Groningen: GION onderzoek/onderwijs.
- Levitt, M. J., & Levitt, J. L. (2017). *Adolescence: Continuity, change, and diversity*. Psychology Press.
- Lipman, T. H., Hostos-Ortega, T., & Stein, S. (2021). Transition planning for young adults with autism spectrum disorder: *An overview of services, outcomes, and current research*. *Autism Research and Treatment*, 2021, 1-11.
- Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative Research Design: An Interactive Approach* (3e ed.). Sage Publications.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. John Wiley & Sons.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. Sage Publications.
- Mumford, J., & Birchwood, J. (2021). Transition: a systematic review of literature exploring the experiences of pupils moving from primary to secondary school in the UK, *Pastoral Care in Education*, 39:4, 377-400, DOI: 10.1080/02643944.2020.1855670
- Murphy, M. C., & Burns, T. C. (2012). The power of community: How community settings

- contribute to school success. *Education and Urban Society*, 44(5), 522-541.
<https://doi.org/10.1177/0013124511406719>
- Reches, L., & De Meere, F. (2022, mei). Het platteland in beeld: *Aandacht voor de veiligheid en leefbaarheid*. Instituut Verweij en Jonker. Geraadpleegd van <https://www.verweij-jonker.nl/wp-content/uploads/2022/12/120430-Het-platteland-in-beeld.pdf>
- Rueger, S. Y., Malecki, C. K., & Demaray, M. K. (2010). Gender differences in the relationship between perceived social support and student adjustment during early adolescence. *School Psychology Quarterly*, 25(1), 1-16.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1037/0003-066X.55.1.68>
- Smith, D. D., & Smith, B. L. (2015). *Introduction to special education: Teaching in an age of opportunity*. Pearson.
- Steenbekkers, L. P. A., & Vermeij, A. (2013). *Secundair onderwijs in plattelandsregio's: onderwijsaanbod, schoolkeuze en gevolgen voor leerprestaties*. Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie, 104(5), 563-577.
- Steenbekkers, L. P. A., & Vermeij, A. (2013). *Onderwijs op het platteland*. In J. Onderdelinden & G. Marks (Eds.), *Jaarboek voor de geschiedenis van opvoeding en onderwijs* (Vol. 31, pp. 47-64).
- Steenbekkers, L. P. A., & Vermeij, L. (2013). *De dorpenmonitor: Ontwikkelingen in de leefsituatie van dorpsbewoners*. Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd op: https://repository.scp.nl/bitstream/handle/publications/595/Dorpenmonitor_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Van der Graaff, J., Branje, S., De Wied, M., Hawk, S. T., Van Lier, P., & Meeus, W. (2016).

Perspective taking and empathic concern in adolescence: Gender differences in developmental changes. *Developmental Psychology*, 52(6), 1054-1062.

Van Rens, M., Haelermans, C., Groot, W., & Maassen van den Brink, H. (2018).

Facilitating a successful transition to secondary school:(how) does it work? A systematic literature review. *Adolescent Research Review*, 3(1), 43-56.

<https://doi.org/10.1007/s40894-017-0063-2>

Waters, M., Lester, L., & Cross, D. (2012). *How does support from peers compare with support from adults as students transition to secondary school?* *Journal of Adolescence*, 35(5), 1291-1300.

Bijlage 1

Interviewgide Kind VO

Doel interview: kind laten vertellen over: ervaringen met de overstap + wat ging goed + wat kan beter.

Probes: alleen gebruiken als een kind helemaal niets kan bedenken over een onderwerp.

Doorvraagvragen:

- Wat bedoel je met...
- Zijn er nog andere dingen?
- Je zei eerder
- Als ik het goed begrijp...
- Kun je een voorbeeld geven van
- Stiltes laten vallen.

Informed consent tekenen voor de start van het interview.

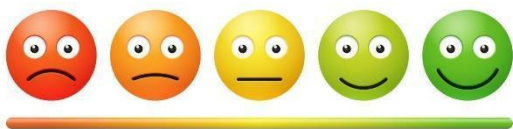
Introductie

- Hallo, mijn naam is [NAAM]. Allereerst wil ik zeggen dat je me altijd mag onderbreken als je iets niet begrijpt of een vraag hebt.
- Ik zal eerst kort wat over mezelf vertellen. Ik ben onderzoeker. Ik ben samen met andere onderzoekers bezig met een onderzoek waarbij we kijken naar kinderen die de overstap maken naar de middelbare school. We willen scholen helpen om het voor kinderen makkelijker te maken om de overstap te maken.
- Ik ben blij dat je mee wilt doen aan dit interview en hiervoor de tijd wilt nemen.
- Je hebt eerder een informatiebrief gelezen. Heb je hier nog vragen over?
- Dit gesprek zal gaan over jouw schooloverstap en wat het voor je betekent. Het interview wordt bij meer kinderen gehouden. Met hun en jouw uitspraken kunnen we kijken wat belangrijk is voor kinderen die de schoolovergang maken. Jouw verhaal is belangrijk tijdens dit interview. Ik zal dan ook vragen aan je stellen en naar je luisteren.
- Bij het uitwerken van het gesprek wordt je naam niet genoemd. Zo kan niemand straks achterhalen wat jij precies hebt gezegd. De dingen die je mij vertelt zullen alleen voor dit project gebruikt worden.
- Als je tijdens het gesprek eraan denkt dat je niet verder wilt, dan kun je dat zeggen. We stoppen dan met het gesprek.
- Het gesprek duurt maximaal een half uur. Of we stoppen eerder als we uitgesproken zijn of als je eerder wilt stoppen.
- Vind je het goed als ik dit gesprek opneem? Het opnemen zorgt ervoor dat ik nu niet veel hoeft op te schrijven en dat ik naar jou kan luisteren.
- Voordat we beginnen, heb je nog vragen?

Openingsvragen

- Wat vond je het leukst van jouw basisschool?
- Je zit nu in de eerste klas van de middelbare school
- Is dit de school waar je graag naartoe wilde?
- Wat is de reden dat je voor deze school hebt gekozen?

- Met wie heb je wel eens gepraat over de overstap naar de middelbare school? (probes: papa/mama, vriendjes, juf/meester)
- Waar hebben jullie het zoal over gehad?
- Wat in die gesprekken heb je het meest aan gehad?

Hoofdvragen

Als je denk aan de overgang naar de middelbare school, welke smiley () past daar dan bij? (Wat komt er nog meer in je op als je denkt aan de overstap naar de middelbare school?)

Uitvragen van kant die het kind aanwijst, daarna ook de andere kant uitvragen.

ROOD: Waar keek je van tevoren tegenop / waar maakte je je zorgen over als je dacht aan (starten op) de middelbare school?

Probes: behouden vriendschappen basisschool, nieuwe vrienden maken, pesten, nieuwe juffen/meesters, schoolgrootte, hoeveelheid huiswerk/opdrachten, studielast

- Als je terugdenkt aan het starten op de middelbare school, hoe kijk je dan nu tegen die zorgen aan?

Doorvragen op:

- Wat heeft geholpen om dat minder lastig te vinden?
- Wat kan er volgens jou beter zodat kinderen zich minder zorgen maken van tevoren?

GROEN: Waar keek je van tevoren naar uit / waar had je zin in wanneer je dacht aan (starten op) de middelbare school?

Probes: meer zelfstandigheid/autonomie, schone lei/‘nieuw begin’, groeimogelijkheden

- Hoe kijk je nu aan tegen de dingen waar je van tevoren zin in had? (kloppen de verwachtingen, wat komt overeen, wat is anders?)

Doorvragen op:

- Wat heeft geholpen om hier naar uit te kijken?
- Wat kan er volgens jou beter zodat kinderen kunnen uitkijken naar de overstap?

Afsluiting

Zijn er dingen die we niet besproken hebben, maar die je wel belangrijk vindt om nog te zeggen?

Wat vond je van dit gesprek? (Wat vond je nou het allerleukste waar we het over gehad hebben?)

Ik vond het heel leuk om hier met je over te praten. Ik wil je graag bedanken voor het meedoen aan dit onderzoek! Als je nog vragen hebt kun je mij een berichtje sturen. Alvast veel succes en plezier op je nieuwe school!

Interviewgide ouder

Doel interview: ouder laten vertellen over: ervaringen met de overstap + wat ging goed + wat kan beter.

Probes: alleen gebruiken als een ouder helemaal niets kan bedenken over een onderwerp.

Doorvraagvragen:

- Wat bedoelt u met...
- Zijn er nog andere dingen?
- U zei eerder
- Als ik het goed begrijp...
- Kunt u een voorbeeld geven van
- Stiltes laten vallen.

Informed consent tekenen voor de start van het interview.

Introductie

- Kort beiden voorstellen
- Inhoud en doel gesprek
 - Schooloverstap van je kind en de ervaringen van jou als ouder m.b.t. het welzijn van je kind
 - Belang: door het ophalen van ervaringen, succesfactoren en knelpunten kijken wat belangrijk is voor kinderen die de schoolovergang maken.
- Praktische punten:
 - Alles wat gezegd wordt blijft binnen deze muren en wordt verwerkt onder een pseudoniem
 - Opname gesprek
 - Gesprek ongeveer een half uur/uur
 - Overige vragen?

Openingsvragen

- Als je terugdenkt aan de basisschool van je kind, waar denk je dan aan? (probe: ging je kind graag naar school?)
- Naar welke middelbare school gaat je kind?
 - Is dit de school waar hij of zij graag naartoe wilde?
 - Wat is de reden dat jullie voor deze school hebben gekozen?

Hoofdvragen

- Als je denkt aan je kind en de overgang naar de middelbare school, welke woorden komen dan in je op? Kun je hier meer over vertellen?
- Wat ging goed bij de overstap van de basisschool naar de middelbare school?
- Wat kan beter bij de overstap van de basisschool naar de middelbare school? En hoe?

- Keek je voor de overstap naar de middelbare school ergens tegenop als ouder?
 - Probes: zelfstandigheid kind, behouden vriendschappen basisschool, nieuwe vrienden maken, pesten, nieuwe juffen/meesters, schoolgrootte, hoeveelheid huiswerk /opdrachten, studielast
 - Keek je kind op tegen dezelfde aspecten of was dit verschillend? Kun je daar een voorbeeld van geven?

- Wat heeft volgens jou, je kind geholpen om zich zelfverzekerder te voelen bij het maken van de overstap?

- Waar keek je naar uit als ouder als je dacht aan de overstap van je kind?
 - Probes: meer zelfstandigheid/autonomie, schone lei/'nieuw begin', groeimogelijkheden/nieuwe vrienden
 - Keek je kind uit naar dezelfde aspecten of was dit verschillend? Kun je daar een voorbeeld van geven?

Afsluiting

- Zijn er dingen die we niet besproken hebben, maar die je wel belangrijk vindt om nog te zeggen?

- Ik wil je graag bedanken voor het meedoen aan dit onderzoek. Als je nog vragen hebt kun je mij een bericht sturen. Daarnaast kan ik een terugkoppeling van de resultaten sturen.

Interviewgide Leerkracht

(PO: Leerkrachten groep 8, VO: mentoren en overige docenten die lesgeven in de brugklas)

Doel interview: leerkracht laten vertellen over: ervaringen met de overstap + wat ging goed + wat kan beter.

Probes: alleen gebruiken als een leerkracht helemaal niets kan bedenken over een onderwerp.

Doorvraagvragen:

- Wat bedoelt u met...
- Zijn er nog andere dingen?
- U zei eerder
- Als ik het goed begrijp...
- Kunt u een voorbeeld geven van
- Stiltes laten vallen.

Informed consent tekenen voor de start van het interview.

Introductie

- Kort beiden voorstellen
- Inhoud en doel gesprek
 - Schooloverstap van leerlingen en de ervaringen van jou als leerkracht m.b.t. het welzijn van de leerlingen
 - Belang: door het ophalen van ervaringen, succesfactoren en knelpunten kijken wat belangrijk is voor kinderen die de schoolovergang maken.
 - Introductie specifieke doelgroep: communicatief kwetsbaar
- Praktische punten:
 - Alles wat gezegd wordt blijft binnen deze muren en wordt verwerkt onder een pseudoniem
 - Opname gesprek
 - Gesprek ongeveer een half uur/uur
 - Overige vragen?

Openingsvragen

- VO: Wat vind je het leukst aan een groep nieuwe leerlingen in je klas?
- PO: Wat vind je het leukst aan groep 8?

Hoofdvragen

- PO/VO: Als je denkt aan de overstap van de basisschool naar de middelbare school, welke woorden komen dan in je op? Kun je hier meer over vertellen? Als je denkt aan een specifiek kind dat communicatief kwetsbaar is: wat zou je dan nog willen aanvullen?
- PO/VO Als je praat met leerlingen over hun overstap naar de middelbare school, waar gaat dat dan over? (probes: schoolomgeving (gebouw, nieuwe juffen en meesters, schoolgrootte, huiswerk, studielast), vriendschappen, support (vriendjes/ouders/leerkrachten), kindfactoren (zelfvertrouwen, autonomie, zelf-regulatie kind), verwachtingen, pesten)
- PO: Hoe bereid je kinderen voor op de overstap naar de middelbare school?
- VO: Hoe help jij leerlingen 'landen' na de overstap van de basisschool naar de middelbare school? (Probes: behouden vriendschappen basisschool, nieuwe vrienden maken, pesten, nieuwe juffen/meesters, schoolgrootte, hoeveelheid huiswerk/opdrachten, studielast)
 - Wat werkt er volgens jou in jouw aanpak en waarom?
 - Wat kan beter? En hoe?
- Waar loop je tegenaan bij PO: leerlingen die de basisschool gaan verlaten / VO: leerlingen die net zijn gestart op de middelbare school? (probes: dilemma's, handelingsverlegen)
 - In de relatie van jou tot de leerlingen
 - In het ondersteunen van de leerlingen in hun zelfvertrouwen / welbevinden

Afsluiting

- Zijn er dingen die we niet besproken hebben, maar die je wel belangrijk vindt om nog te zeggen?

Ik wil je graag bedanken voor het meedoen aan dit onderzoek. Als je nog vragen hebt kun je mij een bericht sturen. Daarnaast kan ik een terugkoppeling van de resultaten sturen.

Bijlage 2

Kwantitatieve informatie over de interviews en transcripten van de participanten en vijf pagina's voorbeeld transcriptie.

Tabel 1

Kwantitatieve Data over Interviews en Transcripten per participant

Participant	Datum afname interviews	Volgorde afname interviews	Duur van de interviews	Aantal pagina's transcript
Kind_01	25-11-2023	2	39:38 min.	20 blz.
Kind_02	02-12-2023	4	50:36 min.	21 blz.
Kind_03	02-12-2023	5	33:29 min.	15 blz.
Ouder_01	25-11-2023	1	38:37 min.	12 blz.
Ouder_02	02-12-2023	3	54:33 min.	18 blz.
Ouder_03	02-12-2023	6	47:10 min.	16 blz.
PO_Leerkracht_01	15-12-2023	9	43:52 min.	14 blz.
VO_Leerkracht_01	04-12-2023	7	50:48 min.	22 blz.
VO_Leerkracht_02	04-12-2023	7	50:48 min.	22 blz.
VO_Leerkracht_03	04-12-2023	8	56:38 min.	15 blz.

Voorbeeld transcript: Gedeelte - Participant Ouder_02 (Vijf random gekozen pagina's)

00:09:09 - Onderzoeker_ABMS: Oké, en een groepsapp is dat dan de klasse app of is dat?

00:09:09 - Ouder_02: Ze hebben een klasse app en ze hebben een app waar alleen de meiden in zitten en ze hebben een app waar de klasse in zit, plus de mentor, een van de twee. Het nadeel van Kind_02 is dat ze met 5 meiden van haar voetbalteam er nog in diezelfde klas zitten en van voetbal hebben ze een app. Ze hebben van de dansmariekes een app, dus er zijn veel verschillende apps, ja.

00:09:37 - Onderzoeker_ABMS: Ja en ook veel overlap van meiden die dan allemaal bij elkaar weer zitten?

00:09:41 - Ouder_02: Ja Kind_02 zit op de dansmariekes en meisje van de dansmariekes zit bij haar in de klas en op de voetbal, dat is B. En N. zit bij haar op de voetbal, maar niet bij haar in de klas. Maar dat zijn niet de meiden die dat soort dingen doen. Maar de rest zit bij haar in de klas en bij haar op voetbal. Oke, maar er zitten ook genoeg meiden bij haar in de klas, ze hebben niet zo'n grote klas, 21 maar, op het [Naam middelbare school] en die komen uit andere dorpen en dan merk ik dat ze daar ook wel genoeg contact mee heeft. Ze is niet

heel erg blijven hangen met de meiden van de basisschool, maar ook juist ik wil andere meiden ook ontmoeten, een kans geven en daarmee omgaan.

00:10:33 - Onderzoeker_ABMS: Oké en kun je dan ook merken dat hoe het dan in groep 8 ging of dat er echt een verschil is van groep 8 naar de eerste klas, nu.. Met vrienden en?

00:10:46 - Ouder_02: Ja ene kant vind ik het heel grappig, want dan zegt ze nog steeds, ze gaat spelen en bij sommige zie je ze gaan afspreken. Maar Kind_02 gaat nog steeds spelen en dat is ook allemaal prima.

Het is wel meer op de telefoon vind ik als ze met meiden zit, maar ze kiest ook wel de sportievere meiden uit, dus die gaan nog wel naar buiten of die doen 1 keer 1 jachtseizoen met meerdere en de broertjes mogen ook nog steeds mee spelen, maar dat hangt wel af van het vriendinnetje dat op visite komt, maar nou kiest Kind_02 wel meer dezelfde TYPE meiden uit, dus een klasgenoot van haar die die woont ook op boerderij in [Naam buurtdorp]. Die heeft ook een tweelingbroer en een ander broertje. Ja, die houdt ook wel van dezelfde dingen, dus die gaan ook wel een beetje hetzelfde doen. En een ander meisje uit [Naam buurtdorp] die handbalt, dus die ook sportief. En uit [Naam buurtdorp] ook eentje die ook handbalt daarnaast dus dan zijn ze wel actief bezig, dan zitten ze niet de hele tijd op hun mobiel. Dat vind ik soms wel een dingetje.

00:11:51 - Onderzoeker_ABMS: Ja nee, Dat is goed en je zegt je, ze kiest wel een beetje dezelfde soort types uit. Hoe zou je Kind_02 dan omschrijven?

00:12:02 - Ouder_02: Goh Kind_02 is in eerste instantie terughoudend en iemand die de kat uit de boom kijkt. Maar als ze zich eenmaal op het gemak voelt dan is ze gewoon hoe ze echt is. Dus eigenlijk altijd wel vrolijk, kletskaus, Kind_02 is heel erg loyaal en en en goed van vertrouwen, dus dat maakt haar soms wel heel erg kwetsbaar en ze is ook echt nog steeds heel gevoelig meisje, dus die die proeft ook eigenlijk altijd alles wel van de sfeer en hoe de mensen met elkaar omgaan. En dan wil ze het ook wel opnemen voor diegene die nadelig wordt behandeld en dan ongeacht of ze dan zelf ook nadelig wordt behandeld, daarna dus.

00:12:53 - Onderzoeker_ABMS: Oké, want je zei ook dat er meidenvenijn was.. Dus die meidenvenijn, hoe ik het nu begrijp was niet alleen naar Kind_02 gericht, maar ook naar andere meiden?

00:13:01 - Ouder_02: Ja ook wel eens, ja, maar dit voorbeeld wat ik net gaf, die bedreiging was echt naar haar toe, waarop ik onder actie heb ondernomen naar de mentor toe.

00:13:10 - Onderzoeker_ABMS: En dat was een meisje uit haar klas?

00:13:11 - Ouder_02: Ja van de voetbal.

00:13:13 - Onderzoeker_ABMS: En en heeft de mentor daar nog wat mee gedaan?

00:13:17 - Ouder_02: Ja, die heeft.. Ik had Kind_02 nadat ik de mentor gemaill heb verteld dat ik dat gedaan heb. Ik zeg van het gaat mij te ver. En toen was Kind_02 wel bang dat dat ze het in de klas zou bespreken, nog wat anders, maar toen had de mentor mij al terug gemaill dat ga ik zeker niet doen. Daar hoefde ik niet eens naar te vragen, want die had het ook wel in de gaten van ja dat dat niet handig was. Ze zegt: 'Ik heb wel het idee dat het meer online is dan dat het in de klas echt live gebeurt voor ons als docenten om te zien'. Nou, dat geloof ik

ook wel. En toen heeft ze met Kind_02 gewoon... Ze heeft vaak een mentor gesprekken dus aan het einde van de week had ze met onze Kind_02 dan dat gesprek en ik los even uitgelegd hoe zij zich daaronder voelde en wat zij, hoe zij het ervaren heeft. En daarna heeft ze nog met twee andere gesproken die het betrof en die hebben, ja wat ze daar natuurlijk tegen gezegd heeft, weten we niet. Maar ze heeft het wel opgepakt met Kind_02, dus nu is het ook goed, dus.

00:14:19 - Onderzoeker_ABMS: En daarna is het ook minder geworden, of?

00:14:21 - Ouder_02: Het is nog niet zo heel lang geleden, dus het is bij die meiden wel echt, al gaat op en neer van hoe het gaat en zij is ook wel een stukje zo van karakter dat ik denk van ja, dit kan nog wel weer terugkomen.. Dus maargoed, we kennen die ouders ook, dus in dat geval mijn man, die zegt wel, van ja, dan ga ik gewoon naar die vader toe of moeder toe van dat dit gewoon niet kan. En Wij zijn nog wel heel erg.. Kind_02 heeft nog niet zo heel lang een mobiel, want sommige meiden al wel heel lang hebben en wij hebben wel gezegd van wij willen mee kunnen kijken in je telefoon wat er gebeurt, wat er gezegd wordt en ja dat we toch een beetje in de gaten houden, want je bent nog maar 12 dus en ook om haar een beetje te mee te leren omgaan van. Misschien moet je nu niet wat zeggen of niet reageren of of juist wel. En op welke manier dan?

00:15:17 - Onderzoeker_ABMS: En die keuze dat jullie in haar mobiel kijken, is dat waarom jullie die keuze gemaakt?

00:15:24 - Ouder_02: Ja, omdat ik dat vind dat hoort en we betalen haar abonnement ook, dus ja, maar ook een stukje bescherming voor haar dat ze weet hoe dan wel. Ze heeft nu zelf besloten na die ja bedreiging om het zo maar te noemen van ik ga uit die appgroep.

00:15:47 - Onderzoeker_ABMS: En heeft dat nog positief effect gehad, of?

00:15:51 - Ouder_02: Het is denk ik wel eerder van haar schouders afgevallen dat ze dat ze wat meer. Ja, dat ze zelf die beslissing heeft gemaakt en zich daar ook goed bij voelde. Dus dat is ja, Dat stimuleer ik alleen maar. Ik zeg ja, maar als je er weer in wil of zo, dan moet je dat weer doen. Ik weet niet wat je nu allemaal mist. Ja, eigenlijk mist ze niet zo heel veel dus.

00:16:14 - Onderzoeker_ABMS: Ik moet wel eventjes de verhoor vragen bijblijven we dwalen een beetje af. Als je terug denkt aan de basisschool van je kids, waar denk je dan aan?

00:16:27 - Ouder_02: Ik denk dat Kind_02 het wel ervaring heeft als een fijne school. En eigenlijk altijd wel rustig, zat twee klassen altijd. In het begin heeft ze in een combi klas gezet. Toen hadden ze 2,5 groep en, uiteindelijk twee. En ja, Het is eigenlijk zo door gemodderd en we hebben er natuurlijk nog eentje op school zitten. Dus ja, mijn man heeft dat de school basisschool gezeten op deze. En ja, ze gaan wel met hun tijd mee en en en dat soort dingen. Tuurlijk heb ik ook wel wat op en aanmerkingen dat Ik denk van ja... Zou ik het zo gedaan hebben, bijvoorbeeld. Ze doen heel veel op Chromebook en daardoor gaan hun schrift wel heel erg achteruit en als ik dan nu kijk naar Kind_02 dat ze toch wel veel dingen op afschrijft op de op voortgezet onderwijs, niet alles gaat online en ook met aantekeningen maken. Ik denk van.. ja ook, jouw handschrift is achteruitgegaan, waardoor jij alles minder goed kan lezen, dan denk ik, dat moet je niet uit het oog verliezen hoe belangrijk gewoon schrift nog steeds wel is.

00:17:38 - Onderzoeker_ABMS: Hoe zou je het dan voor, of hoe zou je dat dan voor je zien? Hoe dat dan beter kan?

00:17:42 - Ouder_02: Ik zou nog meer dingen toch op papier laten doen. Ze doen rekenen allemaal op de op het Chromebook op [Naam basisschool], dus dan moeten ze de antwoorden ook slepen of zelfs intypen als ze dat hebben uitgerekend.

En dat kun je ook gewoon ouderwets in het schrift doen, want dat moeten ze op het voortgezet onderwijs ook nog weer gewoon in het schrift doen. En met het examen is het ook gewoon schrift. Dus ik zou daar wat meer naar kijken van als je verder in de toekomst kijkt, wat moet dan nog gewoon geschreven worden en wat niet? Zoals een taal en een Nederlands, kun je wel af om dat online te blijven doen.

00:18:27 - Onderzoeker_ABMS: Ja duidelijk en heb je nog andere dingen dat je denkt van.. Nou, dat had ik ook anders willen zien of dat wat beter gekund?

00:18:33 - Ouder_02: Het huiswerk, en ik had ze wat meer huiswerk laten maken, want er is niks verkeerd, in mijn tijd.. Nu klink ik heel oud, kreeg ik ook gewoon topografie mee en moest ik thuis leren. In groep 6 was het in Nederland, in groep 7 Europa en groep 8 was het de wereld. Ja, ik ben daar niet slechter van geworden en ook niet Engels leren en dat soort dingen. Ze denk ik ja, dat kun je gewoon meegeven om ze te leren hoe ze moeten leren.

00:18:57 - Onderzoeker_ABMS: Oké, maar dat is het dan ook per groep 8 docent verschillend? Want ja..

00:18:59 - Ouder_02: Ja, want.. Omdat ze bij in het voetbalteam zitten ook van Kind_02 , sprak ik ook natuurlijk de andere ouders nog wel eens en Kind_02 zat als enige in groep 8 ja op het laatste groep 8B en de rest van de meiden zaten in 8A, maar dan kregen ze niet hetzelfde huiswerk. Maar sommigen kregen dan wel ander huiswerk mee. Of sommigen moesten verder gaan met rekenen en dat had Kind_02 dan helemaal niet meer.

Bijlage 3

Codeboek

Opzet codeboek Hanzehogeschool

Codeboek			
Percepties			
Code	Omschrijving	+ / 0 / -	Voorbeeld uit de data

Aanbevelingen		
Code	Omschrijving	Voorbeeld uit de data

Onderzoeksresultaten: Codeboekindeling, omschrijving van hoofdcategorieën en subcategorieën en gedeelte van het codeboek van kinderen.

Codeboek: PO-VO Overgang 2023-2024

Indeling codeboek		
1. Hoofdcategorie	2. Subcategorie	3. Code
1.	Omschrijving	
Hoofdcategorie		
<i>Percepties</i>	In deze categorie worden de bevindingen en inzichten verzameld die betrekking hebben op de ervaringen, meningen en situaties van kinderen,	

ouders en leerkrachten die hebben deelgenomen aan het onderzoek. Dit kunnen bijvoorbeeld opmerkingen, anekdotes of uitspraken zijn die laten zien hoe participanten bepaalde aspecten van het onderwerp hebben beleefd of ervaren. De percepties zijn in de tabel gelabeld met +/- om aan te geven of het gaat om een negatieve, neutrale of positieve perceptie.

Aanbevelingen Deze categorie richt zich op mogelijke oplossingen, strategieën, aanbevelingen of suggesties die naar voren komen tijdens de interviews. Het omvat informatie over hoe kinderen, ouders en leerkrachten denken dat problemen kunnen worden aangepakt of verbeterd, en welke stappen of benaderingen zij voorstellen om de PO-VO overgang te bevorderen.

2. Subcategorie	Omschrijving
<i>Communicatie</i>	Communicatie tussen de drie belanghebbenden (kinderen, ouders en leerkrachten) verwijst naar de uitwisseling van informatie en feedback tussen deze belanghebbenden om effectief samen te werken.
<i>Kindfactoren</i>	Kindfactoren verwijzen naar de persoonlijke kenmerken, vaardigheden en behoeften van individuele leerlingen, die van invloed kunnen zijn op hun leerproces en schoolprestaties.
<i>Leerkrachtfactoren</i>	Leerkrachtfactoren verwijzen naar de verschillende elementen en kenmerken die van invloed kunnen zijn op het onderwijsproces en de effectiviteit van docenten. Deze factoren kunnen onder andere de ervaring, opleiding, motivatie, persoonlijkheid, pedagogische aanpak en professionele ontwikkeling van de leerkracht omvatten.
<i>Leermethode</i>	Een leermethode verwijst naar de aanpak of strategie die wordt gebruikt om leerstof over te brengen en te begrijpen, inclusief lesmethoden en onderwijsmaterialen.
<i>Leeromgeving</i>	De leeromgeving omvat alle fysieke en pedagogische aspecten van de plaats waar het onderwijs plaatsvindt, en heeft invloed op het leerproces van de leerlingen.

<i>Ouder betrokkenheid</i>	Ouderbetrokkenheid verwijst naar de actieve participatie, samenwerking en betrokkenheid van ouders bij het onderwijsproces en de schoolactiviteiten van hun kinderen.
<i>Overgangperiode</i>	De overgangperiode verwijst naar de fase waarin leerlingen de overstap maken van de basisschool naar het voortgezet onderwijs met inbegrip van aanpassingen en uitdagingen die zich tijdens deze periode voordoen.
<i>Schoolprestaties</i>	Schoolprestaties verwijzen naar de academische resultaten en het succes van leerlingen op school, gemeten aan de hand van hun cijfers en testcores in verschillende vakken en activiteiten.
<i>Sociale Dynamiek</i>	De sociale dynamiek omvat de sociale relaties en dynamiek binnen en rondom de schoolomgeving tussen kinderen onderling, leerkrachten onderling en tussen leerkracht en kinderen.

CODEBOEK: PO-VO OVERGANG 2023-2024

Kinderen

Percepties

<i>Sub categorie</i>	<i>Code</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>+ / 0 / -</i>	<i>Voorbeeld uit de data</i>
Communi- catie	Kennisma- kingsgesp- rekken	De initiële gesprekken en ontmoetingen binnen de schoolomgeving tussen ouders, leerlingen en leerkrachten.	0	Kind_01: “Wel even met de mentor over gehad ja, vooral met de kennismaking. Wat we er allemaal van vonden hoe het ging op school... Maar we hebben ook een keer een leerlingbespreking gehad op school en toen konden we ook praten over wat ik van de overstap vond. Ik vond het zeg maar wel spannend om van groep 8 en naar het eerste te gaan. En toen hebben we daarover gehad.”
	Mentor- leerling contact	Individuele gesprekken tussen de mentor en de leerling, waarin persoonlijke, academische of sociale zaken	0 +	Kind_01: “Ja wel aan de mentor. Dit jaar ook. Ja, Maar ik weet niet zeker of het nu nog niet wat er verder gebeurt.” Kind_02: “We zijn weer naar de mentor geweest en die heeft nu een gesprekje met mij gehad en die ging er ook nog even over praten met diegene. Ik denk

		worden besproken en aangepakt.		dat het heeft gewerkt, want er is niemand naar mij toegekomen van zij heeft dit en heeft dit gedaan.”
Kind factoren	Gevoel	Het gevoel van een kind verwijst naar hun emotionele staat en comfortniveau in de schoolomgeving, dat kan variëren van enthousiasme en blijdschap tot onzekerheid en angst.	0	Kind_01: “Lichtgroen, ik had wel heel veel zin in, maar toen ik eenmaal op de school zat en ja, als er meer naar school, ja, bleek hij niet zo goed te gaan.. want ik was wel heel erg zenuwachtig om nieuwe vrienden te maken en had en dat ging niet zo goed. Later was het wel bij de gele/oranje ofzo.. Maar nu gaat het wel echt goed. Ik heb wel heel veel nieuwe vrienden gemaakt. En ja, ik heb wel goede cijfers. Dus ik vind het nu wel goed. Nu tussen de licht en de donkergroene in.”
			-	Kind_01: “Zenuwachtig zeg maar. En ja, het eind van schooljaar was het wel ongeveer deze oranje. Ja van het eerste van jaar van de middelbare school en dan aan het einde van vorig jaar.. Ja, toen vond ik het niet meer leuk. Ik vond het heel spannend omdat ik weinig vrienden had en mijn cijfers slecht gingen. Ik vond het niet leuk.”
	Niveau verschil	Het niveauverschil tussen leerlingen verwijst naar de variërende academische vaardigheden en prestaties onder leerlingen in verschillende klassen of stromen.	+	Kind_02: “Ja je kreeg wel iets meer uitdaging, ook dan op de basisschool. Niveau en dan meer, zeg maar van het vak.”
	Zelfvertrouwen	Zelfvertrouwen is hun geloof in hun eigen capaciteiten en competenties.	+	Kind_02: “Ja mama wel, die mij zelfvertrouwen gaf. Zei van ja.. je moet gewoon op jezelf concentreren. Oh en wat anderen vinden we wat ze van je vinden.. Gewoon niks van aantrekken enzo.”
			+	

				Kind_03: “Je moet gewoon jezelf blijven. En ja je niet voor die tijd al heel veel druk gaan maken, want het komt wel goed.”
			+	Kind_03: “Je moet gewoon jezelf blijven. En ja je niet voor die tijd al heel veel druk gaan maken, want het komt wel goed. Dat is heel belangrijk. Dat zegt mijn moeder ook. Gewoon rustig blijven, want het komt allemaal goed en mijn vriendinnen zijn er en mijn ouders dus. Ja, het komt ja, Het is gewoon normaal. Het is uiteindelijk allemaal gewoon goed gekomen.”
Leerkracht factoren	Houding Leerkracht	De algemene houding van de leerkracht ten opzichte van de leerlingen, het onderwijsproces en de schoolomgeving, inclusief empathie, ondersteunend gedrag en communicatie stijl.	+	Kind_03: Ik vond het een leuke meester. Hij maakte altijd wel grapjes en als het serieus moet, dan moet het ook wel serieus, maar dan maakt die tussendoor wel weer. Ja, hij maakte het wel weer gezellig.
			-	Kind_02: “En soms wel, want sommige docenten praten alleen maar over zichzelf en over het gezin en andere docenten gaan wel met de les verder enzo.”
	Verschillen tussen leerkrachten	Verschillen tussen leerkrachten verwijzen naar de variaties in onderwijsstijl, benadering en persoonlijkheid die leraren in een schoolomgeving kunnen hebben.	+	Kind_01: “Ik vond het ook leuk dat ik heel veel aardige docenten had voor verschillende vakken.”
			+	Kind_02: “Soms vind je docent wel leuk, dus dan ben je er blij mee dat je die zeg, maar voor elk vak dat vaak dus elke keer hebt en soms niet. Dus dan is wel fijn dat je wisselende docenten hebt.”
			0	Kind_02: “Sommige docenten praten alleen maar over zichzelf en over het gezin en andere docenten gaan wel met de les verder enzo. Dan willen ze uitleg geven en dan gaat het weer over hun gezin en over hun dochter. Frans soms, maar dat is ‘ik help altijd mijn dochter met leren enzo’ en mevrouw [Naam] van

				Engels. Die praat alleen maar over zichzelf en het gezin en dan gaat het weer over een ‘furb’.”
			+	Kind_03: “Gewoon telkens van lokaal naar lokaal en andere docenten dat vind ik wel echt leuk. Dan hoef je niet elke keer bij een docent te zitten, want dan kun je daarna toch wel weer naar een andere les.”
			0	Kind_03: “Minder van Engels is niet zo heel aardig. Oké en, waarvan bijvoorbeeld van Spaans en Frans die zijn wel heel aardig.”
Leer-methode	Huiswerk	Huiswerk in een schoolse setting verwijst naar de opdrachten en taken die leerlingen buiten de reguliere lessen thuis moeten voltooien om hun studie te ondersteunen en hun begrip van de lesstof te verdiepen	0	Kind_01: “Nee in groep 8 niet. Wel opdrachten maken in de klas, maar niet zoals we nu op de middelbare school huiswerk moeten maken. Dat zijn opdrachten van taal of rekenen wat je dan op school moest maken. Maar dat waren niet zoveel opdrachten en dat kon ik in de les wel maken. We hadden geen huiswerk.”
			0	Kind_02: “Ja nu de laatste twee weken hebben we eigenlijk helemaal geen huiswerk meer. En, die ging gewoon naar school tijd gewoon, zeg maar thuis maken wat je voor de volgende dag moet afmaken en dan daarna had ik nog wel extra tijd over.”
			+	Kind_03: “Hmm.. als ik denk tussen de lichtgroene en donkergroene in. Kijk ik, ik vond, ik vind het heel leuk. Ik vond groep 8 heel leuk want je hebt eigenlijk weinig huiswerk in vergelijking met de middelbare school. Alleen wij hebben eigenlijk helemaal geen huiswerk gehad in vergelijking met de middelbare. We hadden redactiesommen en dan moesten we elke week gewoon rekenen maken en dan moest je gewoon die maandag af hebben en dan kreeg je elke maandag nieuwe sommen. Voor Engels hadden we woordjes dat we moesten leren, gewoon van woordenschat. Dat moest thuis. En

we hadden ook weleens leerwerk voor toetsen, maar ik heb nooit topografie gehad ofzo. Dat heb ik nog nooit gehad in groep 8.”

0 Kind_03: “Ja gewoon van vakken of van talen, gewoon wat je zelf thuis moet maken, dat soort dingen of uh.. leerwerk. Aan het begin vond ik het wel heel leuk, maar nu ik er langer op zit vind ik het steeds minder leuk. Steeds meer huiswerk, is ook minder leuk. Het is alsnog wel leuk, alleen het huiswerk is minder leuk. Ja, soms heb je gewoon echt geen zin in, dan snap je het wel, maar dan moet je het alsnog maken. Bij Engels moeten we soms van die categorieën en dan moeten we dat soms echt 10 keer maken, echt allemaal van dezelfde opdrachtjes. Alleen met telkens verschillende woorden, maar dan zijn ze verder gewoon precies hetzelfde en dan denk ik: ik snap het wel een keer.”

Leren-leren
n
Leren-leren verwijst naar het aanleren van effectieve studievastigheden en leertechnieken om leerlingen te helpen beter te begrijpen hoe ze kunnen leren en informatie kunnen opnemen.

- Kind_01: “Vond ik wel lastig. Leren voor een toets.”

- Kind_01: “Daar heb ik geen zin in. Ja gewoon. Niet doen.. Vond ik wel lastig. Leren voor een toets. Om daar überhaupt mee bezig te gaan. Ja wel, een beetje leren, maar dat snapte ik het ook weer niet. Dus dat had niet zoveel zin...”

+ Kind_01: “Ja gewoon wat leren, hoe ik dat deed. En dat doe ik dus dit jaar anders, zeg maar. Vorig jaar deed ik meestal online leren, maar dit jaar leer ik ook uit het boek. Dat is voor mij veel handiger. Bijvoorbeeld bij geschiedenis had ik vorig jaar een heel ander boek dan dit jaar... Dusja dat is wel een verschil. Het boek is nu veel kleiner en heeft minder bladzijden. In het boek staan veel plaatjes en er staan veel dikgedrukte letters in enzo. Vind ik leuker lezen. Ook om de begrippen te leren zeg maar..”

Kind_03: “Maar ik wist dat alles wel goed zou komen als ik dat wil en dan

			<p>+ moet ik mezelf gewoon goed voorbereiden.”</p> <p>Kind_03: “Ja gewoon hoe ik hoe ik moet leren en dat is per vak verschillend. En bij sommige vakken heel veel ja.. Ja onderdelen en zelfs terwijl je het gewoon snapt. Nou, bij talen leren wel vaak WRTS op de computer om gewoon te stampen. Maar soms dan ga ik ook wel mijn hand bedekken en mezelf overhoren of overhoren mijn ouders mij.”</p>
Plannen	Plannen verwijst naar het proces van het organiseren van taken en studieactiviteiten om efficiënter te leren en te presteren.	+ 0	<p>Kind_02: “Maar de weken daarvoor was het wel, als je gewoon goed komt plannen, zeg maar, dan had je het ook wel af.”</p> <p>Kind_03: “Ja, Het is wel heel druk, want Ik heb best veel sport in de week. Elke dag wat Maar het lukt allemaal wel. Ja, het lukt allemaal wel. Ik voetbal, ik volleybal en ik dans met de dansmariekes en ik doe ook nog mee, soms met de tenniscompetitie. Tennis, zit niet op tennis, ik ik. Ik train ook niet mee. Alleen doe ik soms nog wel mee tijdens competitie. Ja soms wordt het wel iets te veel, maar nu ligt het allemaal nog wel. Als het echt niet meer kan zeg ik ook wel een training af en dan lukt het wel.”</p>
Telefoon gebruik	Telefoongebruik verwijst naar de frequentie en manier waarop kinderen mobiele telefoons en smartphones gebruiken. Vaak voor communicatie, entertainment en toegang tot digitale inhoud.	0	<p>Kind_02: Ja mijn mobiel ligt er wel naast. Maar, meestal zit ik gewoon met mijn huiswerk en laptop ervoor. Met de mobiel raak ik veel sneller afgeleid, dus dan pak ik de laptop er al voor.</p>
			+

Leeromgeving	Klassenindeling	De klassenindeling verwijst naar hoe kinderen kijken naar de samenstelling van de klas en hoe er met elkaar omgegaan wordt.		Kind_03: “We hebben een hele drukke klas. Ja, we hebben nog gewoon een gezellige klas. We hebben wel 31 kinderen in de klas. Dat is 31. Dat is wel heel veel, maar ja het gaat volgens mij wel goed, niet echt dat ik weet dat het goed of slecht gaat of zo.”
	Huiswerkbegeleiding	Huiswerkbegeleiding is een onderwijs ondersteunend programma, waarbij leerlingen buiten de reguliere lessen hulp krijgen bij het maken en begrijpen van hun huiswerk.	0	Kind_01: “Ik ben wel naar huiswerkbegeleiding gegaan bij de mediatheek.. en daar kun je ook huiswerk maken zegmaar.. Dan moet je gewoon naar lokaal en dan en dan zijn daar twee docenten en die helpen je dan overhoren en hoe het best kan leren met een bepaalde methode of zoiets. En dan krijg je dus hulp bij huiswerk maken. Dan moet je gewoon zitten en dan moet je gewoon werk bij je pakken. Waar wat je ervoor morgen of overmorgen, of welke dag, dan moet je dan gewoon af hebben. En dan mag je weg. En ik moest daar 4 uur per week zitten volgens mij.”
			+	Kind_01: “Eigenlijk vond ik het eerst toen ik daar naartoe moest wel wat saai maar op het laatst dacht ik van dit helpt me wel, of zoiets..”
	Mentorlessen	De specifieke lessen die door de mentor worden gegeven om leerlingen te informeren, begeleiden en ondersteunen bij relevante onderwerpen, zoals studievoordigheden, sociale vaardigheden.	0	Kind_03: “In mentorlessen dan ja dan leggen ze gewoon vooral dingen uit wat je wat je in de komende week gaat doen of iets wat belangrijk is. Ja, maar niet heel uitgebreid over hoe je iets moet leren.”

Aanbevelingen

<i>Sub categorie</i>	<i>Code</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Voorbeeld uit de data</i>
Leermethode	Huiswerk	Huiswerk in een schoolse setting verwijst naar de opdrachten en taken die leerlingen buiten de reguliere lessen thuis moeten voltooien om hun studie te ondersteunen en hun begrip van de lesstof te verdiepen	Kind_02: “Ja dus meer huiswerk op de basisschool, om er in te komen. Hoe het ook een beetje gaat.”
	Leren-leren	Leren-leren verwijst naar het aanleren van effectieve studievaardigheden en leertechnieken om leerlingen te helpen beter te begrijpen hoe ze kunnen leren en informatie kunnen opnemen.	Kind_03: “Er wordt daar niet heel veel aandacht aan besteed. Gewoon dat je in sommige lessen dus meer uitleg en hulp krijgt bij het leren van een toets of in de les meer tijd krijgt bij het maken van huiswerk. En niet dat ze gelijk meerdere dingen gaan uitleggen, want dan begrijp je als je één ding niet snapt gelijk alles niet.”
Overgangsperiode	Meeloopdagen	Meeloopdagen VO zijn gelegenheid voor basisschoolleerlingen om een dag mee te lopen op een middelbare school om zo de schoolomgeving en het onderwijs te ervaren voordat ze hun keuze maken.	Kind_02: “En ja misschien drie meeloopdagen in plaats van één. Wij hadden er dan vier van een normale dag en drie van het TTO. Dat heeft mij geholpen.”

Voorbereiding in groep 8	Vorbereiding van het basisonderwijs op het voortgezet onderwijs omvat het proces van het aanleren van de benodigde vaardigheden en kennis om de overgang naar een hoger onderwijsniveau soepel te laten verlopen.	Kind_01: “Ja agenda. Ja gewoon agenda. Dat je weet hoe je toetsen moet inplannen en dat je hulp krijgt bij leren en wat je vandaag precies moet doen. Ik vind wel dat ze dat beter kunnen voorbereiden in groep 8.”
		Kind_02: “Nou op de basisschool hebben we eigenlijk helemaal ja, alleen leerwerk, maar geen huiswerk gekregen. Daar zit van mij wat mij betreft wel iets meer aan kunnen doen, zodat je er meer aan kon wennen. Ja gewoon huiswerk en maakwerk. Vanta bijvoorbeeld dat je thuis verder moet met een opdracht of zo. Ik vond lidwoorden wel moeilijk dus dat je daar extra oefeningen van krijgt en daar thuis mee kan oefenen met opdrachten. Zegmaar dat je woordjes hebt van, nee lijdend voorwerp en niet lidwoord, want dat was heel makkelijk. Dat je gewoon een woord kreeg en dat je dan daarachter moet plaatsen of dat een lidwoord ofzo is of een bijvoeglijk naamwoord.”
		Kind_03: “Dat je in groep 8 misschien iets meer wordt voorbereid. Want ineens heb je heel veel huiswerk en moet je ineens dingen gaan leren. En dat wist ik op het begin ook niet. Nog steeds niet helemaal hoe ik nu precies iets moet leren.. Dan ben je wel beter voorbereid op de middelbare. Dus ja.”

Noot. Gedeelte van het codeboek van kinderen (het hele codeboek bestaat uit 76 pagina's voor kinderen, ouders en leerkrachten).

Noot. De voorbeelden uit de data en subcategorieën zijn de gevonden resultaten.

Bijlage 4

Kwantitatieve data van onderzoeksresultaten van het codeboek.

Tabel 2

Overzichtstabel van de percepties en aanbevelingen van kinderen, ouders en leerkrachten uit plattelandsgebieden: Frequentie van de verschillende subcategorieën en codes

Subcategorie	Code	Kinderen	Ouders	Leerkrachten	Totaal
Communicatie	Adviserende gesprekken	-	1	1	2
	Communicatie tussen PO-VO	-	-	3	3
	Kennismakingsgesprekken	1	-	2	3
	Leerkracht-ouder contact	-	6*	2	8
	Mentor- leerlingcontact	2	-	1	3
	Totaal	3	7	9	19
Kindfactoren	Bijzonderheden	-	1	-	1
	Gevoel	2	-	-	2
	Individuele verschillen	-	3*	1	4
	Karakter	-	7	-	7
	Motivatie	-	1	-	1
	Niveaoverschil	1	-	3*	4
	Vertrouwen in kind	-	4	-	4
	Welbevinden van kind	-	3	-	3
	Zelfvertrouwen	3	-	2	5
	Totaal	6	19	6	31
Leerkracht factoren	Leerkracht Betrokkenheid	-	-	1	1
	Houding Leerkracht	2	2	-	4
	Leerkracht Verwachtingen	-	-	2	2
	Verschillen tussen leerkrachten	5	3	6*	13
		Totaal	7	5	9
Leermethode	Huiswerk	5*	4*	3	12
	Leren-Leren	6*	1	2	9
	Lezen	-	-	1	1
	Plannen	2	4*	4*	11
	Schrijven	-	2*	-	2
	Telefoongebruik	1	1	2	4
	Totaal	14	12	13	39

Leeromgeving	Huiswerkbegeleiding	2	1	-	3
	Klassenindeling	1	2	-	3
	Mentorlessen	1	1	2	4
	Mentortaken	-	-	2	2
	Niveau Keuze	1	3	-	4
	Schoolgebouw	2	-	2	4
	Vakken	2	-	-	2
	Totaal	9	7	6	24
Ouderbetrokkenheid	Ouderlijke steun bij sociaal-emotioneel welbevinden	-	2	-	2
	Ouderlijke ondersteuning bij studievaardigheden	2	5	1	8
	Totaal	2	7	1	10
Overgangperiode	Aanmelding	-	-	2	2
	Advisering	-	-	1	1
	Kennismaking	1	1	3	5
	Meeloopdagen	3*	-	5*	8
	Methode achterstand PO	-	3	-	3
	Nieuwe start	3	3	-	6
	Schoolkeuze	3	5	1	9
	Verwachting	2	2	-	4
	Vorbereiding in groep 8	6*	8*	3*	17
	Warme Overdracht	-	-	3	3
	Wenperiode	-	5	3	8
	Totaal	18	27	21	66
Schoolprestaties	Cijfers	5	5	1	11
	Toetsen	1	1	-	2
	Totaal	6	6	1	13
Sociale Dynamiek	Beïnvloeden leeftijdsgenoten	-	2	-	2
	Klassenklimaat	2	1	1	4
	Omgang met leerkrachten	2	-	1	3
	Pesten	6	2	3	11
	School Klimaat	1	1	3	5
	Vriendschap	10	6	-	16
	Totaal	21	12	8	41
	Totale Totaal	86	102	74	262

Noot. Zonder * zijn alleen percepties. Met * zijn zowel percepties als aanbevelingen.